

BOZP AKO MOTIVAČNÝ FAKTOR V EDUKAČNOM PROCESĚ

BARÁTH Ondrej – FESZTEROVÁ Melánia, SR

Resumé

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (BOZP) je orientovaná na znižovanie nehôd a pracovných úrazov, posudzovanie a prevenciu rizík s orientáciou progresívnych opatrení dobrej praxe, vzdelávanie a podporu povedomia so zameraním na komplexný rozvoj pracovnej pohody, zvyšovanie kultúry práce a školskú prípravu. Príspevok je orientovaný na rastúce požiadavky na bezpečnosť a hygienu práce. Na základe analýzy pracovných postupov na pracovné operácie, pohyby a úkony poukážeme na možnosť vytvárania zručnosti a návykov už v školských podmienkach.

Kľúčové slová: vzdelávanie, bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (BOZP), pracovný postup, zručnosť, návyk, analýza

OHS AS THE MOTIVATING FACTOR IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract

Occupational Health and Safety (OHS) is aimed to decrease an accident and injury rate, risk assessment and precaution using progressive arrangements from practice, education and support of consciousness that leads to the complex improvement of the welfare, increasing of „culture of work” and school preparation. This contribution is oriented on the increasing requirements on safety and hygiene of work. Based on the analysis of work actions divided into work operations, movements, and acts; we may point out the possibility of creation of skills and habits as early as in schools conditions.

Key words: education, occupational health and safety (OHS), working process, ability, habit, analysis

Úvod

Požiadavky súčasnej spoločnosti obsiahnuté v spoločenskej funkcii a v základných cieľoch jednotlivých typov a druhov škôl sa nezaradujú do jednotlivých disciplín tak, aby sa v nich cieľavedome nezvýrazňovala vzdelávacia a výchovná zložka edukačného procesu. [3] Súčasná vzdelávanie už nie je zamerané len na to, čo sa budú žiaci učiť, ale predovšetkým ako sa to budú učiť. Obsah učiva je dynamizujúcim činiteľom vo vzťahu učiteľa k žiakovi, a preto učebný obsah priamo determinuje voľbu adekvátnych vyučovacích foriem, metód a prostriedkov. [1]

Výchova a vzdelávanie k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci je nástrojom na systematické utváranie a rozvíjanie odborných vedomostí, schopností a zručností a tiež na kreovanie žiaducich postojov a správanie osôb k úlohám v oblasti BOZP vrátane pracovného prostredia a bezpečnosti technických zariadení, k optimalizácii pracovných podmienok. Použitie vhodných motivačných činiteľov zohráva dôležitú úlohu pri výchove k dodržiavaniu zásad BOZP. Motivácia orientovaná na dodržiavanie zásad bezpečnej práce je veľmi dôležitým faktorom, môže podstatným spôsobom ovplyvniť činnosť a výkon žiaka. Motív je vnútorným podnetom k výkonu.

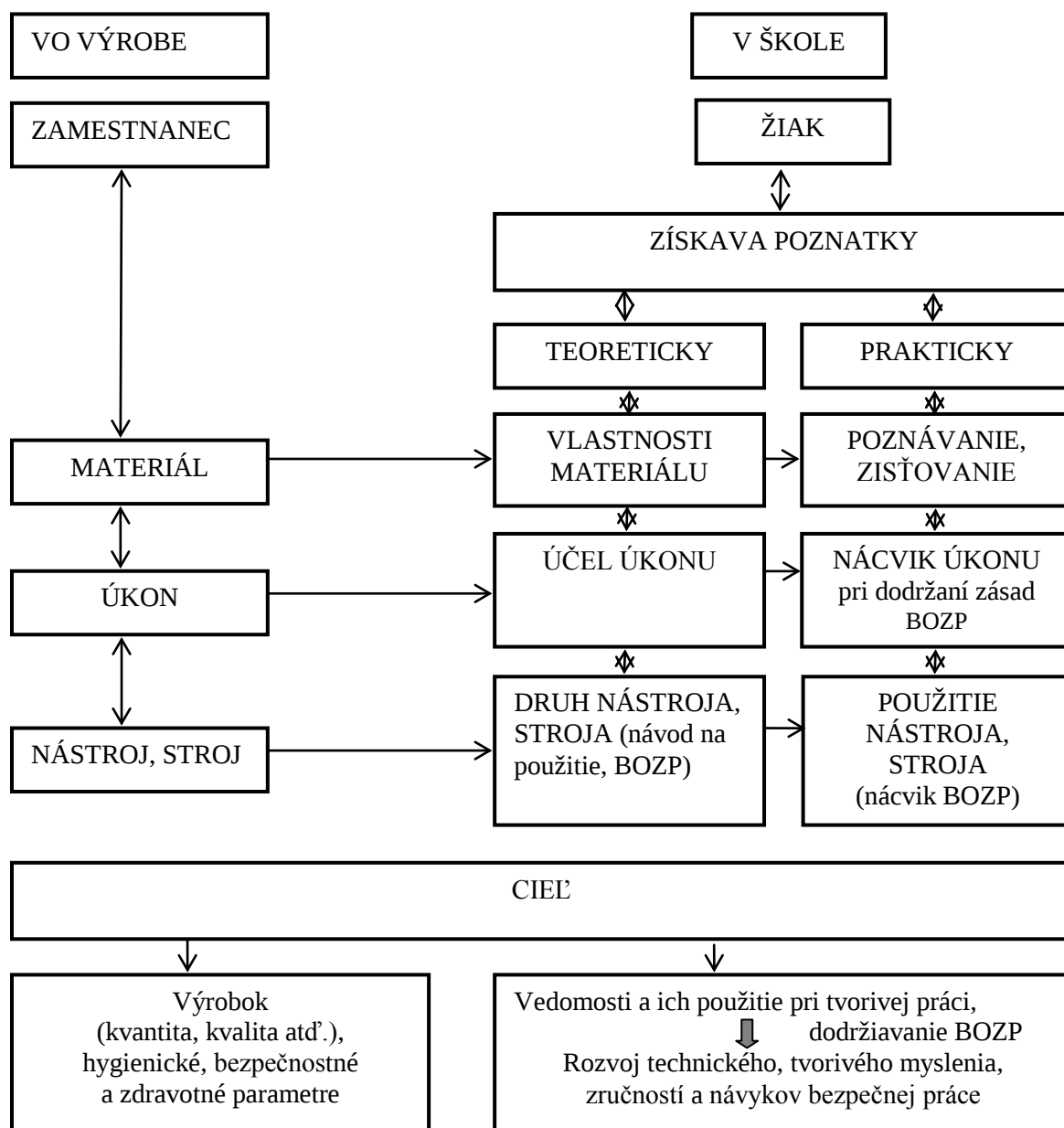
Cieľom príspevku je poukázať na rozvoj technického tvorivého myslenia v edukačnom procese s akcentom na dodržiavanie zásad bezpečnej práce.

1. Rozvíjanie zručností a návykov v edukačnom procese

V škole sa na žiaka kladú také požiadavky, s cieľom vypestovať nové pohybové koordinácie a to na základe zámerného cieľavedomého vytvárania pracovných a intelektových zručností. Pracovné zručnosti a návyky u žiakov sa vytvárajú v podstate dvojakým spôsobom:

a) vnímaním pohybu, činnosti (zrakovým, hmatovým – teda prvosignálnym), na základe ktorého sa vytvára jeho predstava, ktorá vedie k jeho uskutočneniu (napodobeniu),

b) slovným opisom činnosti (teda druhosignálnymi podnetmi), ktorý vyvoláva jeho predstavu a uskutočnenie.

Obrázok 1 Porovnanie zhody a rozdielu v procese osvojovania pracovných zručností a návykov vo výrobe a v škole so zreteľom na základný logický vzťah: materiál – úkon nástroj

Druhý spôsob predpokladá znalosť príslušného pohybu, danej činnosti, alebo aspoň možnosť vytvoriť si predstavu požadovaného pohybu, na základe iných pohybov a činností. Je zrejmé, že cenné budú iba také zručnosti, ktoré boli vytvorené na teoretických základoch. To znamená, že edukant musí poznať rozhodujúce *vlastnosti materiálu* a *účel* vykonávaného pracovného *úkonu*. Musí sa mu vybaviť základný logický vzťah: *materiál - úkon - nástroj*. Pre lepšie pochopenie tohto vzťahu si porovnáme zhodu a rozdiel v osvojovaní pracovných zručností a návykov vo výrobe a v škole (Obrázok 1).

V škole je snaha o získanie čo najväčšieho množstva *vedomostí, zručností a návykov* tak, aby ich vedeli žiaci použiť v tvorivej a bezpečnej práci. [2] Z toho vyplýva, že z hľadiska rozumovej výchovy ide o *rozvoj technického tvorivého myslenia s akcentom na bezpečnú prácu*. [5] V edukačnom procese sa edukant často stretáva s materiálom, ktorý má rôzne vlastnosti napríklad *drevo*. Môžeme ho použiť ako: palivo, materiál na výrobu nábytku, surovinu na výrobu papiera, konštrukčný a stavebný materiál. Keď použijeme drevo ako palivo bude nás zaujímať horľavosť a výhrevnosť. Pri jeho spracovaní *pílením, štiepaním* a lisovaním zdôrazňujeme dodržiavanie zásad BOZP a zabezpečíme „nácvik“ správneho vykonávania „úkonov“ (ručne, strojom). Pri výrobe nábytku z dreva budeme sledovať popri technologických vlastnostiach aj estetické požiadavky. Pri spracovaní použijeme modernú technológiu vrátane *povrchovej úpravy*. Na povrchovú úpravu používame rôzne materiály (farby, laky, rozpúšťadlá), ktoré môžu pri nesprávnej aplikácii a nedodržaní zásad BOZP spôsobiť požiar, prípadne ohroziť zdravie človeka. Je dôležité upozorniť edukantov na „nové materiály“, ktoré sú vodou riediteľné. Pri výrobe papiera nás bude zaujímať obsah buničiny a pri spracovaní použijeme stroje na roztrieskovanie. Keď použijeme drevo ako konštrukčný a stavebný materiál budeme sledovať predovšetkým jeho fyzikálne vlastnosti a na pile ho spracujeme na požadované rozmery (profily).

Účel úkonu musí byť teoreticky zdôvodnený – musí sa opierať o prírodné zákonitosti, s ktorými zručnosť súvisí. Len takto získané zručnosti a návyky môžeme využiť i pri zmene podmienok. Vytváraním pracovných zručností a návykov na teoretickom základe rozvíjame technické tvorivé myslenie. Keď chce učiteľ rozvíjať technické tvorivé myslenie edukanta pri vytváraní bezpečných pracovných zručností a návykov, musí mať stále pred sebou základný logický vzťah: *materiál – úkon – nástroj*. Didaktický základ organizovania a priebehu vyučovania bude tvoriť *analýzu pracovného postupu* na pracovné operácie, úkony a pohyby. Takáto analýza odkryje jednotlivé pracovné pohyby, ktoré treba s edukantom pri dodržiavaní zásada bezpečnosti a hygieny práce nacvičovať.

Treba si uvedomiť, že v súčasnej dobe nároky na človeka v pracovnom procese sú stále väčšie, pretože do výrobného procesu vstupujú „nové materiály“ so špecifickými vlastnosťami a požiadavkami na správnu manipuláciu a dodržiavanie zásad BOZP počas spracovania, ale aj likvidácie odpadu (obaly). Moderná technika a technológie vyžadujú kvalifikovaného pracovníka schopného bezpečne vykonávať potrebné „úkony“ v rámci pracovných operácií v súlade s bezpečnostnými predpismi. Na základe pomeru medzi množstvom použitých informácií, tak vnútorných ako aj vonkajších, otvára sa možnosť pre rozlíšenie rôznych úrovní riadenia. Každá činnosť, t. j. každá pracovná operácia sa vyznačuje spoločensky optimálnou úrovňou riadenia, ktorá je charakterizovaná množstvom informácií potrebných na kvalitu výroby pri dôkladnom dodržiavaní zásad BOZP. Dobrou úrovňou BOZP možno predchádzať a minimalizovať straty na ľudských životoch a zdraví vzniknutých v dôsledku pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce. Na školskú úspešnosť edukanta vplýva komplex pôsobiacich činiteľov, ktoré nie je možné vnímať a posudzovať jednotlivo. [4]

Záver

Z výsledkov našich výskumov vyplýva, že návyk je vlastne *spoločensky optimálna úroveň riadenia činnosti*. Edukant na tejto úrovni je schopný s minimálnou premenou a minimálnym použitím množstva vonkajších informácií prispôbiť svoje pohyby vlastnostiam a stavu rôznych situácií. Táto úroveň sa stáva spolu s *vhodným návykom spoločenských metód bezpečnej práce* charakteristickou vlastnosťou jednotlivca, pričom jeho výkon sa ustáli v blízkosti spoločenského priemeru. Táto skutočnosť má, aj v budúcnosti bude mať, rozhodujúcu úlohu na *trhu práce*, pretože jedným z hlavných faktorov rozvoja každej spoločnosti sú jej ľudské zdroje. Dôležité je taktiež edukantov správnym spôsobom motivovať, aby v každej činnosti školskej a mimoškolskej dodržiavali zásady bezpečnej práce.

Literatúra

- 1 BARÁTH, O. - FESZTEROVÁ, M. 2010. Rozvoj zručností a vytváranie návykov bezpečnej práce. In *Education and technology = Edukacja i technika*. Radom : Politechnika Radomska, 2010. ISBN 978-83-7204-915-5, s. 167-172.
- 2 DUCHOVIČOVÁ, M. Vzdělávání učitel'ov odborných technických predmetov v Slovenskej republike. In *Edukacja - technika - informatyka : wybrane problemy edukacji technicznej i zawodowej*. ISSN 2080-9069, Roč. 3, č. 1 (2012), s. 297-302.
- 3 FESZTEROVÁ, M. - BARÁTH, O. Overenie didaktickej účinnosti experimentálneho pozorovania korózie kovov. In DIDMATTECH XXIV : problemy edukacji nauczycieli. konferencja, Kraków : ZESPÓŁ POLIGRAFICZNY UP, 2011. ISBN 978-83-7271-678-1, s. 194-202.
- 4 KAČÁNI, V.- VIŠŇOVSKÝ, L. *Psychológia a pedagogika pomáhajú škole*. Bratislava : Iris, 2005 198 s. ISBN 80-89018-85-8.
- 5 STOFFA, J. *Terminológia v technickej výchove*. 2. opr. a dopl. vydanie. Olomouc : UP, 2000, 162 s. ISBN 80-244-0139-8.

Príspevok je podporený projektom KEGA (reg. č. 041 UKF - 4/2011) s názvom „Implementácia moderných trendov vzdelávania z oblasti BOZP do celoživotného vzdelávania“.

Lektoroval: **Prof. Ing. Ján Stoffa, DrSc.**

Kontaktné adresy:

Ondrej Baráth, Prof. Ing. Mgr., CSc.,
I. Okánika 2/98, 949 01 Nitra, SR

Melánia Feszterová, Doc. Ing. PhD.,
Katedra chémie, Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa, Tr. A. Hlinku 1, 949 74
Nitra, SR, tel.: 00421 37 6408657, e-mail: mfeszterova@ukf.sk